

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

1. Εισαγωγή: η Κίνηση Πολιτών «ΔΙΑΖΩΜΑ»:

Τα τελευταία έτη η Κίνηση Πολιτών «ΔΙΑΖΩΜΑ» στηρίζει και ενισχύει την υλοποίηση ολιστικών προγραμμάτων πολιτιστικού τουρισμού (πολιτιστικές – περιβαλλοντικές διαδρομές και πολιτιστικά πάρκα), τα οποία έχουν ως στόχο να αποτελέσουν κινητήριο μοχλό για τη βιώσιμη – οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική - ανάπτυξη μιας περιοχής, αλλά και για τη σύνδεση των σπουδαίων μνημείων του πολιτισμού και της φύσης με την τοπική επιχειρηματικότητα και την παραγωγή του πρωτογενούς τομέα της περιοχής,

Για την προώθηση των παραπάνω προγραμμάτων το «ΔΙΑΖΩΜΑ» εναρμονίστηκε απόλυτα με το κεκτημένο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τις διεθνείς επιταγές για την προώθηση της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης και πιο συγκεκριμένα με:

1. Τους 17 στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης που έχει θέσει ο Ο.Η.Ε. για ένα κόσμο δικαιότερο, ειρηνικό και ευημερούντα.
2. Το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 8ης Σεπτεμβρίου 2015 «Προς μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην πολιτιστική κληρονομιά για την Ευρώπη (2014/2149 (INI))», με το οποίο ενθαρρύνεται η δημιουργία νέων μοντέλων συμμετοχικής διακυβέρνησης για τον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς με την προώθηση της πτυχής «κοινό αγαθό» και την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ των τοπικών, περιφερειακών, εθνικών και ευρωπαϊκών σχεδίων.
3. Τη «ΧΑΡΤΑ ΤΗΣ ΛΕΙΨΙΑΣ για τις Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις», όπου συνίσταται στις Ευρωπαϊκές Χώρες να χρησιμοποιήσουν το μέσο της ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης και τη σχετική διακυβέρνηση για την εφαρμογή του.
4. Τη φιλοσοφία και τις επενδυτικές προτεραιότητες των νέων χρηματοδοτικών προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α. Το νέο Ε.Σ.Π.Α. έχει στον πυρήνα του το σχεδιασμό και την υλοποίηση ολιστικών προγραμμάτων πολιτιστικού τουρισμού. Η δυνατότητα σχεδιασμού και υλοποίησης των παραπάνω προγραμμάτων έρχεται ως αποτέλεσμα της απόλυτης συνέργειας των θεσμών του κράτους και των ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών προγραμμάτων με την κοινωνία των πολιτών, τους φορείς, αλλά και τους χορηγούς. Τα εργαλεία της υλοποίησης των προγραμμάτων αυτών παρέχονται απλόχερα με τα ολιστικά εργαλεία του ΕΣΠΑ 2014-2020 και 2021-2027 (Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση - Ο.Χ.Ε., Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη - Β.Α.Α., Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων - Τ.Α.Π. – Τ.Ο.Κ.).

Στο πλαίσιο αυτό το «ΔΙΑΖΩΜΑ» σχεδιάζει και προτείνει ολοκληρωμένα σχέδια Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης σε διάφορες πόλεις της χώρας, αλλά και ολοκληρωμένα προγράμματα

Πολιτιστικού Τουρισμού, Πολιτιστικές Διαδρομές και Πολιτιστικά Πάρκα, για πολλές Περιφέρειες της Ελλάδας.

Επιπλέον, το τελευταίο διάστημα καταβάλλεται μια προσπάθεια από το Σωματείο «ΔΙΑΖΩΜΑ», το Υπουργείο Περιβάλλοντος και τους αρμόδιους Δήμους, για το σχεδιασμό ενός καθολικού προγράμματος για όλη τη χώρα, του προγράμματος «ΠΟΛΙΣ», το οποίο θα έχει ως στόχο τη μεταφορά του κεκτημένου και της φιλοσοφίας των Ο.Χ.Ε. και στο αστικό (δομημένο) περιβάλλον των πόλεων.

Το Πρόγραμμα «ΠΟΛΙΣ» προτείνει τον «εμβολιασμό» των ελληνικών πόλεων με την αξία των συνεργειών και τη μαγεία των ολοκληρωμένων προγραμμάτων ανάπτυξης. Το Πρόγραμμα αφορά σε ολιστικές παρεμβάσεις στα αστικά κέντρα πόλεων με ιδιαίτερη πολιτιστική και ιστορική σημασία, ώστε να λειτουργήσουν ως «αστικά ορόσημα» ή σημεία αναφοράς του αστικού χώρου. Το πρόγραμμα στηρίζεται φιλοσοφικά και επιστημονικά στη Χάρτα της Λειψίας, η οποία τονίζει τη μετασχηματιστική δύναμη των πόλεων και προωθεί την ιδέα της αστικής πολιτικής για το κοινό καλό. Στην πρώτη πιλοτική φάση του προγράμματος έχουν ενταχθεί 9 πόλεις της Ελλάδας, ώστε να εκπροσωπείται γεωγραφικά όλη η χώρα. Οι πόλεις αυτές είναι: η Κομοτηνή, η Θεσσαλονίκη, η Κοζάνη, η Άρτα, η Λάρισα, η Θήβα, οι Αχαρνές, η Καλαμάτα και το Ηράκλειο.

2. Οι προτάσεις του Σωματείου «ΔΙΑΖΩΜΑ» για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2021-2027:

Θεωρούμε ότι στη νέα προγραμματική περίοδο (2021-2027) η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας θα πρέπει να αποτελέσει ένα υπόδειγμα μετάβασης από τη λιγνιτική στη «μετα – λιγνίτη» εποχή, όπως πολύ εύστοχα διατυπώνεται και στις σελίδες 44, 47 του κειμένου εργασίας για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2021-2027 που εκπόνησε η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας. Συνεπώς, με τις δράσεις που θα υλοποιηθούν με χρηματοδότηση από το νέο πρόγραμμα 2021-2027 προτείνουμε η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας να αναδειχθεί σε πρότυπο Πράσινης Περιφέρειας που θα ενσωματώνει και θα μεγιστοποιεί όλα τα προτάγματα της νέας εποχής (καινοτομία, βιωσιμότητα, ψηφιακή σφαίρα, καθαρές και έξυπνες πόλεις, καθαρή ενέργεια, πράσινη οικονομία κ.ο.κ.).

Σχετικά με τον Ειδικό Στόχο i: Ενίσχυση της ολοκληρωμένης χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας στις αστικές περιοχές (σελ. 47 του κειμένου) και ειδικότερα

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

στην ενότητα «Νέες Δράσεις – Έργα», όπου προτείνονται οι ΒΑΑ των Αστικών Περιοχών, σας προτείνουμε να προστεθεί και το πρόγραμμα της ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης της πόλης της Κοζάνης.

Πρόσφατα, το Σωματείο «ΔΙΑΖΩΜΑ» και ο Δήμος Κοζάνης υπέγραψαν ένα μνημόνιο συνεργασίας, με στόχο το σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος ανάπτυξης του αστικού ή/και περιαστικού χώρου της πόλης της Κοζάνης. Το παραπάνω πρόγραμμα θα περιλάβει μεταξύ άλλων διαδρομές ολοκληρωμένων στρατηγικών ανάπτυξης του αστικού και περιαστικού χώρου της πόλης. Κατά συνέπεια, θα περιλάβει τις αναπλάσεις κοινόχρηστων χώρων, αναστηλώσεις ή συντηρήσεις μνημείων και δημόσιων ή ιδιωτικών κτιρίων, έργα υποδομών και προμήθεια ψηφιακού ή άλλου εξοπλισμού που απαιτείται για την υλοποίηση των έργων που θα υποδειχθούν από τη στρατηγική μελέτη (masterplan) του Προγράμματος. Επίσης, θα σχεδιαστούν δράσεις για την αμφίδρομη «επικοινωνία» της πόλης με τον περιαστικό χώρο και τις γύρω περιοχές, καθώς και οι ακόλουθες οργανωτικές ενέργειες:

- Επιστημονικά τεκμηριωμένο μάρκετινγκ και branding.
- Επαγγελματικά σχεδιασμένη προβολή.
- Σύνδεση με τις τοπικές επιχειρήσεις (τουριστικές, αγροτικές, μεταποιητικές κ.λπ.) της ευρύτερης περιοχής και με αξιόλογα τοπικά προϊόντα.
- Ψηφιακά μέσα που να καταλαμβάνουν χρονικά τις περιόδους πριν, κατά και μετά το ταξίδι του επισκέπτη. Σ' αυτά περιλαμβάνονται και μέσα in situ (π.χ. ψηφιακή ξενάγηση), αλλά και ηλεκτρονικό πωλητήριο (e-shop) κ.λπ.
- Παραγωγή και διάθεση ενθυμίων π.χ. αντιγράφων χαρακτηριστικών ευρημάτων της περιοχής ή και αντικειμένων σύγχρονης τέχνης κ.λπ.
- Εκδηλώσεις εντός της πόλης με πολιτιστικό, ενημερωτικό και ψυχαγωγικό περιεχόμενο.

Η χρηματοδότηση για το παραπάνω πρόγραμμα θα καταβληθεί προσπάθεια είτε να εξασφαλιστεί είτε από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δυτικής Μακεδονίας 2021-2027, είτε από άλλους πόρους (π.χ. τρέχον ΕΣΠΑ, ίδια διαθέσιμα του Δήμου, Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και Recovery, Π.Δ.Ε. κ.λπ.) μέσω του προγράμματος «ΠΟΛΙΣ», καθώς η Κοζάνη αποτελεί μια από τις 9 πόλεις που συμμετέχουν στο πρόγραμμα αυτό.

Στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου ii. Ενίσχυση της ολοκληρωμένης χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης, της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, του βιώσιμου τουρισμού και της ασφάλειας εκτός αστικών περιοχών (στη σελίδα 48 του παραπάνω κειμένου εργασίας) και ειδικότερα στην ενότητα «Νέες Δράσεις – Έργα» για την περίοδο 2021-

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

2027 προτείνεται από την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας ο σχεδιασμός και η υλοποίηση 3 ξεχωριστών Ο.Χ.Ε.:

- 1) Ο.Χ.Ε. αξιοποίησης των λιμνών,
- 2) Ο.Χ.Ε. ανάπτυξης του Γεωπάρκου Γρεβενών – Κοζάνης,
- 3) Ο.Χ.Ε. Μετατροπής των Πρεσπών σε Πράσινη Κιβωτό, κ.α

Ωστόσο, το Σωματείο «ΔΙΑΖΩΜΑ», αξιοποιώντας την μέχρι τώρα εμπειρία του στο σχεδιασμό και την υλοποίηση ομόλογων προγραμμάτων, προτείνει σε κάθε περιφέρεια να υλοποιείται μια και μόνο Ο.Χ.Ε., στην οποία θα μπορούν να εντάσσονται νέες υποπεριοχές και νέες δράσεις.

Αυτό είναι αναγκαίο, προκειμένου: α) να αποφευχθεί ο κατακερματισμός τόσο του φυσικού σχεδιασμού (χωροταξικού και πολεοδομικού), όσο και η διάσπαση των δυνάμεων (ανθρώπων, θεσμών, φυσικών – πολιτιστικών – αναπτυξιακών – κοινωνικών πόρων κ.ο.κ.) της γεωγραφικής ενότητας αναφοράς του προγράμματος, β) να επιτευχθεί η συνύπαρξη όλων των συγκριτικών πλεονεκτημάτων σε μια συνέργεια ολιστική και διαχρονική και γ) να υπάρξει ένας κοινός φορέας διαχείρισης και λειτουργίας του προγράμματος, δηλαδή ένας κοινός DMO για τις δράσεις κυρίως των επιχειρήσεων.

Στην περίπτωση της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας προτείνουμε, λοιπόν, το σχεδιασμό και τη δημιουργία μιας κύριας - κεντρικής Ο.Χ.Ε. που θα αφορά την αξιοποίηση των λιμνών της και η οποία θα αγκαλιάσει τις άλλες δύο Ο.Χ.Ε. (Ο.Χ.Ε. ανάπτυξης του Γεωπάρκου Γρεβενών – Κοζάνης και Ο.Χ.Ε. Μετατροπής των Πρεσπών σε Πράσινη Κιβωτό) που προτείνονται να ενταχθούν στην κεντρική Ο.Χ.Ε. ως υποπεριοχές.

Με τον τρόπο αυτό μπορεί να τονιστεί και να αναδειχθεί ο ισχυρός ταυτοτικός πυρήνας της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας που είναι το υδάτινο στοιχείο (λιμναία οικοσυστήματα) και οι ορεινές περιοχές της. Παράλληλα με την ανάδειξη των λιμναίων οικοσυστημάτων και των ορεινών περιοχών της Περιφέρειας θα επιχειρηθεί και η ύφανση ενός ευρύτερου δικτύου για την αξιοποίηση όλης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της Δυτικής Μακεδονίας.

Όλες οι υποπεριοχές που θα ενταχθούν στην κύρια Ο.Χ.Ε., όπως επίσης και τα πάσης φύσης προγράμματα (Ο.Χ.Ε., Β.Α.Α. και Τ.Α.Π.-Τ.Ο.Κ.) θα πρέπει να συλλειτουργούν μεταξύ τους και προγραμματικά και χρηματοδοτικά.

Όπως πολύ σωστά τονίζεται και στη σελίδα 47 του κειμένου εργασίας για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας 2021-2027: «Ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας της

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

χωρικής στρατηγικής και του σχεδίου υλοποίησης θα πρέπει να εξασφαλίζεται με τη συμπληρωματικότητα και συνεκτικότητα των προτεινόμενων δράσεων, καθώς και με την αντιπροσωπευτικότητα του συστήματος διακυβέρνησης. Στόχος είναι να διασφαλίζεται συμπληρωματικότητα και για τα 3 εργαλεία - ΟΧΕ, ΟΧΕ/ΒΑΑ, ΤΑΠΤΟΚ - ενσωματώνοντας συνέργειες/καινοτομία/αειφορία, αξιοποιώντας όλους τους διαθέσιμους χρηματοδοτικούς πόρους και όλα τα διαθέσιμα αναπτυξιακά εργαλεία».

Συνεπώς, για την υλοποίηση του προγράμματος της Ο.Χ.Ε. Δυτικής Μακεδονίας είναι πολύ σημαντικό να κινητοποιηθούν και να αξιοποιηθούν πέραν του Π.Ε.Π. - Ε.Σ.Π.Α. 2021-2027 και όλα τα άλλα χρηματοδοτικά προγράμματα (Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας - Recovery Resilience Facility, πρόγραμμα «ΑΝΤΩΝΗΣ ΤΡΙΤΣΗΣ», Ιδιωτικοί πόροι, Χορηγίες, Δωρεές κ.λπ.).

Ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο, το οποίο αναφέρεται και στη σελίδα 47 του κειμένου εργασίας, είναι ότι *ο Στόχος Πολιτικής 5 αποτελεί ένα ευέλικτο εργαλείο που θα υποστηρίζει τις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση των τοπικών κοινοτήτων και το οποίο μπορεί να αξιοποιήσει για την υλοποίηση των παρεμβάσεων και τα πεδία παρέμβασης από τους υπόλοιπους Στόχους Πολιτικής 1-4.* Συνεπώς, είναι πολύ σημαντικό κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση του παραπάνω προγράμματος να επιτευχθεί η συνέργεια και η συμπληρωματικότητα δράσεων από όλους τους Στόχους Πολιτικής (ΣΠ1: δράσεις για την προώθηση του καινοτόμου και έξυπνου οικονομικού μετασχηματισμού, ΣΠ2: δράσεις για την προώθηση της καθαρής και δίκαιης ενεργειακής μετάβασης, των πράσινων και γαλάζιων επενδύσεων, της κυκλικής οικονομίας, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων, ΣΠ3: δράσεις για την ενίσχυση της κινητικότητας και των περιφερειακών διασυνδέσεων ΤΠΕ, ΣΠ4: δράσεις για την υλοποίηση του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και ΣΠ5: δράσεις για την προώθηση της βιώσιμης και ολοκληρωμένης ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών και παράκτιων περιοχών, καθώς και μέσω της στήριξης τοπικών πρωτοβουλιών).

Τέλος, ένα στοιχείο που θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι για να αποκτήσει λειτουργικότητα, ζωτικότητα και οντότητα το πρόγραμμα της Ο.Χ.Ε. Δυτικής Μακεδονίας θα πρέπει να υλοποιηθούν οι ήπιες δράσεις (soft δράσεις) του προγράμματος.

Η οικοδόμηση των προγραμμάτων Πολιτιστικού Τουρισμού, όπως έχει προκύψει με τη μέχρι τώρα εμπειρία του Διαζώματος, πρέπει να βασίζεται σε 4 διακριτά βήματα:

1. εξασφάλιση των υποδομών (πρόσβασης, λειτουργικών και αρχαιολογικών),
2. υλοποίηση του marketing και των ψηφιακών δράσεων του προγράμματος,

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

3. δημιουργία συστάδων για την συμμετοχή της επιχειρηματικότητας,
4. δημιουργία του μηχανισμού διακυβέρνησης του προγράμματος.

Συνεπώς, για να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα και τη λειτουργικότητα του προγράμματος της Ο.Χ.Ε. για την αξιοποίηση των Λιμνών Δυτικής Μακεδονίας θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στα δύο τελευταία βήματα, στη δημιουργία συστάδων για την συμμετοχή της επιχειρηματικότητας και στη δημιουργία του μηχανισμού διακυβέρνησης του προγράμματος.

Η συμμετοχή της επιχειρηματικότητας σε ένα τέτοιο πρόγραμμα είναι πολύ σημαντική και εξασφαλίζεται μέσα από τη δημιουργία μιας «συστάδας (cluster) επιχειρήσεων» στη βάση ενός κοινά αποδεκτού Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας για την υποστήριξη και προώθηση της Διαδρομής. Το Τοπικό Σύμφωνο Υποστήριξης & Ανάπτυξης μιας Διαδρομής είναι μια εθελοντική, συλλογική, πρωτοβουλία – δικτύωση επαγγελματιών, επιχειρηματιών, φορέων και οργανισμών του ιδιωτικού, κοινωφελούς και δημόσιου τομέα, η δραστηριότητα των οποίων βρίσκεται σε γεωγραφική, ή/και λειτουργική συνάφεια με την κάθε Πολιτιστική Διαδρομή. Στόχος της πρωτοβουλίας είναι η υποστήριξη και ανάπτυξη της Διαδρομής, με βάση την ποιότητα των παρεχόμενων στο ευρύτερο πλαίσιο της προϊόντων και υπηρεσιών και η σύνδεσή της με την τοπική οικονομία και κυρίως με το φαινόμενο της αγροδιατροφής και της δημιουργικής οικονομίας, ώστε να καταστεί ένας υψηλού επιπέδου αναγνωρίσιμος τουριστικός προορισμός. Το Σύμφωνο λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των παραγωγικών τομέων της οικονομίας μιας Περιφέρειας και ως όχημα ανάπτυξης του πολιτιστικού και ευρύτερου τουρισμού στην περιοχή.

Παράλληλα σημαντική είναι και η δημιουργία ενός μηχανισμού για τη διακυβέρνηση του προγράμματος, δηλαδή για τη διαχείριση του όλου εγχειρήματος. Αναφερόμαστε στην επιλογή ενός Φορέα Λειτουργίας και Διαχείρισης (Destination Management Organization - DMO), ο οποίος θα μεριμνά καθημερινά, ώστε όλη η «αλυσίδα» πόρων και υπηρεσιών των παραπάνω ολιστικών προϊόντων πολιτιστικού τουρισμού να διατηρεί υψηλή ποιότητα, και αναλύεται στην συνέχεια.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να συνοψίσουμε τις προτάσεις μας παραθέτοντας μια εμβληματική φράση: «Μία Ο.Χ.Ε., ένα CLUSTER και ένας D.M.O. στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας».

Φεβρουάριος, 2021